

Gesprekshandleiding

Met bezieling burgerschapsonderwijs ontwikkelen en borgen

Inleiding

Burgerschapsonderwijs raakt de kern van waar onderwijs om draait: het voorbereiden van leerlingen op een betrokken en verantwoordelijke rol in de samenleving. Dit vraagt om bezieling, zowel bij docenten als bij leerlingen. Bezieling in burgerschapsonderwijs betekent dat het onderwijs meer is dan alleen kennisoverdracht; het gaat om inspiratie, normen en waarden, identiteit en respectvol samenleven. Verschillende onderwijsvormen en religieuze tradities bieden hierin waardevolle perspectieven.

Scholen in Nederland hebben diverse pedagogische en levensbeschouwelijke achtergronden. Openbare scholen leggen de nadruk op universele waarden zoals democratie en gelijkwaardigheid. Scholen met een religieuze grondslag – zoals christelijke, islamitische, joodse of hindoeïstische scholen – koppelen deze universele waarden tegelijkertijd aan morele en spirituele vorming en verbinden deze aan het medeverantwoordelijk zijn voor een levenswaardige samenleving. Vrijescholen, Montessori- en Daltononderwijs benadrukken de zelfstandigheid bij de ontwikkeling van het individu en het dragen van de eigen verantwoordelijkheid in de gemeenschap.

Onafhankelijk van de onderwijsvorm is het van belang dat burgerschapsonderwijs aansluit bij de identiteit, de waarden en de visie van de school. Dit betekent dat docenten niet alleen de theoretische kaders van burgerschap overbrengen, maar ook een inspiratiebron zijn door voor te leven wat burgerschap inhoudt. Dit kan door leerlingen in aanraking te laten komen met verschillende visies op goed samenleven, kritisch denken te stimuleren en actief burgerschap in de praktijk te brengen.

Deze gesprekshandleiding biedt docenten concrete werkvormen om de bezieling en daarmee het draagvlak voor burgerschapsonderwijs binnen hun school te vergroten. Door middel van reflectie, dialoog en praktische handvatten helpt deze handleiding om burgerschapsonderwijs te verankeren in de schoolcultuur passend bij de pedagogische en levensbeschouwelijke visie van de school.

Colofon

Dit is een uitgave ontstaan uit het Leernetwerk Bezield Burgerschap
Samenwerking tussen Expertisepunt Burgerschap en CED-Groep

Auteur: Helvine Vos (h.vos@cedgroep.nl)
Redactie: Stytia de Leeuw, Johannes de Geus
Foto cover: gegenereerd met adobe firefly

CED-Groep
Hoofdweg 70
3067 GH Rotterdam
010 4071599

Deze handleiding is gratis te gebruiken.
Wil je liever ondersteuning bij burgerschapsonderwijs? Neem dan contact op met de CED-Groep via www.cedgroep.nl

Draagvlak vanuit bezieling

Draagvlak voor burgerschapsonderwijs ontstaat wanneer docenten, leerlingen en andere betrokkenen zich verbonden voelen met de achterliggende waarden en doelen. Dit begint bij het herkennen en erkennen van het al aanwezige aanbod binnen de school. Vaak zijn er al initiatieven en lessen die bijdragen aan burgerschap, zoals mentorlessen, de lessen maatschappijleer, levensbeschouwing (& filosofie) en projecten over duurzaamheid of samenwerkingen met maatschappelijke organisaties. Door deze elementen expliciet te benoemen en te verbinden aan een gezamenlijke visie en doelen, wordt het fundament voor breed gedragen burgerschapsonderwijs verstevigd.

Bezieling van de medewerkers

Werkvorm: Droomschool

Om burgerschapsonderwijs met bezieling in de school vorm te geven/creëren, is het essentieel dat docenten (e.a. betrokkenen) in dialoog met elkaar de kernwaarden en doelen van het onderwijs op de (eigen) school ontdekken en benoemen. Door te dromen over de ideale school zonder beperkingen, krijgen docenten de ruimte om elkaar te inspireren en hun intrinsieke motivatie te verkennen. Bij dromen hoeven ze even geen rekening te houden met wetten en budgetten!

1. Hoe ziet jouw droomschool eruit?
2. Voor wie is die school?
3. Hoe ziet een dag op die school eruit?

Opdracht: Teken in woorden en beelden uit:

- Wat de ziel (kern, basis) van jullie onderwijs is.
- Wat jou persoonlijk bezielt om leraar te zijn.

Ontwikkelen van een visie op burgerschapsonderwijs

Inspirerend en effectief burgerschapsonderwijs begint met een gezamenlijke visie op *wat voor school wil je zijn en welke visie je hebt op burgerschapsonderwijs*. Deze visie wordt niet van bovenaf opgelegd, maar ontstaat door dialoog en samenwerking tussen docenten, leerlingen, ouders en andere stakeholders. Door samen de uitgangspunten en kernwaarden van het onderwijs te formuleren en te bespreken wat burgerschap betekent binnen de context van de school, ontstaat er eigenaarschap en intrinsieke motivatie bij de betrokkenen. Dit versterkt de bezieling van docenten en leerlingen om actief met burgerschap aan de slag te gaan. Stappen die je daarbij neemt zijn:

1. **Verkenning:** Verzamel informatie en ideeën van verschillende betrokkenen. (Denk daarbij ook aan de verbinding met de visie op onderwijs van de school)
2. **Dialoog:** Organiseer discussies en workshops, bijvoorbeeld tijdens een ouderavond, teamvergadering of leerlingenraad.
3. **Formulering:** Schrijf de visie op in duidelijke en begrijpelijke taal.
4. **Communicatie:** Deel de visie breed met de stakeholders van de gemeenschap van de school.
5. **Evaluatie:** Evalueer en herzie de visie regelmatig.

Werkvorm: visieformulering

Een gedeelde visie op burgerschapsonderwijs helpt om draagvlak te vergroten. Deze werkvorm stimuleert samenwerking en dialoog, waardoor betrokkenen zich eigenaar voelen van de visie en deze actief ondersteunen.

- **Doel:** Gezamenlijk een visie op burgerschapsonderwijs ontwikkelen.
- **Gespreksvragen:**
 1. Wat betekent burgerschapsonderwijs voor jou persoonlijk?
 2. Welke waarden en vaardigheden vind je belangrijk voor leerlingen binnen burgerschapsonderwijs?
 3. Wat is de visie van de school op onderwijs en hoe maken wij de verbinding met visie op burgerschapsonderwijs?
 4. Wat gaat er nu goed in ons burgerschapsonderwijs en waar liggen verbeterpunten?
 5. Welke maatschappelijke ontwikkelingen moeten we meenemen in onze visie?
 6. Hoe ziet burgerschapsonderwijs eruit over 10 jaar als we succesvol zijn?

Draagvlak creëren: de kracht van samenwerking

Draagvlak groeit wanneer alle betrokkenen inspraak hebben en zich gehoord voelen. Dit kan door middel van werkgroepen, intervisiebijeenkomsten en gezamenlijke studiemomenten waarin docenten ervaringen en goede voorbeelden delen. Ook het betrekken van leerlingen en ouders bij de ontwikkeling van burgerschapsonderwijs draagt bij aan een breed gedragen aanpak. Wanneer docenten de ruimte krijgen om hun eigen waarden en overtuigingen te koppelen aan het burgerschapsonderwijs, ontstaat er meer bezieling en betrokkenheid.

Veranderstappen van Kotter

Gebruik de acht veranderstappen van Kotter als leidraad voor implementatie:

1. Creëer een gevoel van urgentie
2. Vorm een krachtige coalitie
3. Ontwikkel een visie en strategie
4. Communiceer de visie
5. Verwijder obstakels
6. Zorg voor korte termijn successen
7. Consolideer verbeteringen en blijf veranderen
8. Veranker de veranderingen in de schoolcultuur

Werkvorm: Stakeholderkaarten

Deze werkvorm helpt om inzicht te krijgen in de verschillende perspectieven binnen de schoolgemeenschap en draagvlak te creëren. Het is daarbij essentieel dat alle betrokkenen zich gehoord voelen.

- **Doel:** In kaart brengen welke groepen en individuen invloed hebben op burgerschapsonderwijs en hoe zij betrokken kunnen worden.
- **Aanpak:**
 1. Maak een lijst van alle stakeholders (bijvoorbeeld leerlingen, ouders, collega-docenten, schoolleiding, externe organisaties).
 2. Bespreek welke belangen zij hebben en hoe zij betrokken kunnen worden.
 3. Ontwikkel een strategie om hen actief te betrekken bij het proces.

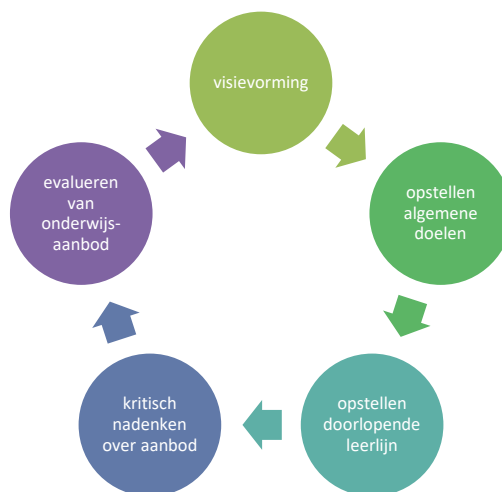
De Veranderstappen van Kotter ©<https://managementmodellensite.nl> / CC BY-NC-SA

Kwaliteitszorg : burgerschapsonderwijs evalueren en verbeteren

Om ervoor te zorgen dat burgerschapsonderwijs blijft aansluiten bij de behoeften van de school en de samenleving, is een kwaliteitscyclus essentieel. Een gestructureerde aanpak helpt om continu te evalueren en bij te sturen.

Door regelmatig te reflecteren op de inhoud en uitvoering van burgerschapsonderwijs, blijft het programma dynamisch en actueel. Dit voorkomt dat het een statisch, verplicht onderdeel wordt en zorgt ervoor dat het onderwijs leeft binnen de school.

Door de verbinding te leggen tussen visieontwikkeling, draagvlak creëren en de kwaliteitscyclus, wordt burgerschapsonderwijs niet alleen een formeel verplicht onderdeel, maar een bezielend en gedragen element van de schoolcultuur.

Voorbeeld van cyclische werken ©CED-Groep

Fasen van de Kwaliteitscyclus:

1. **Data:** Verzamel informatie over burgerschapsonderwijs en aanbod.
2. **Duiden:** Formuleer verbeteracties op basis van de data.
3. **Doelen:** Formuleer doelen en ambities voor burgerschapsonderwijs.
4. **Doen:** Voer de lessen en activiteiten uit.

Werkvorm: Opbrengstgericht werken in 4D in de Praktijk

Ontwerp een kwaliteitscyclus die jullie met de school willen doorlopen om gedurende het schooljaar na te gaan in hoeverre jullie ambities op het gebied van Burgerschap worden bereikt.

- **Doel:** Teams helpen een kwaliteitscyclus op te zetten.
- **Aanpak:**

Bepaal momenten die belangrijk zijn voor de kwaliteitscyclus:

1. momenten waarop je informatie verzameld om te evalueren op jouw onderwijsproduct(en): hoe wordt het product aangeboden en in hoeverre leren de leerlingen hiervan?
2. momenten voor overleg over de uitkomsten van deze evaluatie(s): wat zien wij en hoe strookt dat met onze ambities?
3. momenten waarin (vervolg)acties worden geformuleerd: wat gaan wij doen om (bij) te sturen op onze ambities?
4. momenten/periodes waarin de (vervolg)acties worden uitgevoerd in de onderwijspraktijk: aangepaste, aangevulde of (deels) geschrapte onderwijsproducten.
5. momenten waarop (opnieuw) informatie wordt verzameld om te evalueren op jouw onderwijsproduct(en): hoe wordt het product aangeboden en in hoeverre leren de leerlingen hiervan?
6. Vul het schema in, maak concrete afspraken
7. Stel kwaliteitscyclus bij indien nodig.